

MULTATULI'S PORTRETTE

stak en zijn mager gezicht achterover buigend er mee naar de zoldering kijkend, uitriep: — O lieve God, ik heb nooit behoord tot de arme menschen, die telkens op de knieën vallen, zeggend: O, lieve Heertje, help mij toch, ik zal altijd zoet blijven, terwijl ze dan achteraf de kat in het donker knijpen”.

In zijn breedsprakige nauwkeurigheid geeft dit proza een duidelijk beeld van een verouderde Multatuli (naar de zestig lopend nu), met verminderde krachten en ook als spreker vervallend in de verkeerde nadruk die zijn geschriften meer en meer hadden gekregen. Hierna komt voor hem de periode van verstillig, de betrekkelijke rust van zijn laatste jaren in Nieder-Ingelheim. De laatste beschrijving die men van hem kent, is uit een brief van een Vlaming, Willem de Bom, die hem aldaar met een paar vrienden bezocht op 22 Augustus 1886, een halfjaar vóór zijn dood dus. Deze bezoeker schreef later aan Dr Julius Pée:²³

„De indruk die Multatuli's verschijnen op mij maakte was overweldigend: mond en oogen wijd open, en moeilijk en diep naar adem hijgend. Stellig leed hij aan een felle aamborstigheid... 1.65 m. à 1.68 m. schatte ik zijn lengte; hij was mager met ingevallen wangen, had tamelijk lang en niet overvloedig grijzend haar, een korte, even grijsachtige snor, middelmatige handen met nogal gevulde vingers. Zonder boordje, en in zijn witte hemdsborst drie zwartbeenen knoopjes, een donkere dunne zomerjas: zóo zie ik hem nog vóór mij staan... Hij sprak goed, warm en met aangename stembuiging, terwijl soms zijn blauwachtige oogen evenals zijn mond wijd opengingen, alsof hij naar lucht snakte. Soms zelfs sprong hij schielijk op, zonderling zenuwachtig, zichtbaar door zijn borstkwaaal geplaagd”.

Van de man die zeven-en-zestig werd, bestrijkt het dozijn portretten dat wij van hem bezitten en dat hier voltallig gereproduceerd werd, dus slechts de periode van zijn drie-en-dertigste tot zijn vijf-en-vijftigste. Een jeugdportret en een portret uit zijn werkelijke ouderdom zouden een grote verrijking van de serie zijn geweest. Het portret, hier als nr 11 gepubliceerd, waarvan in het Multatuli-museum een zeer fraaie vergroting hangt, is m.i. een der opmerkelijkste: niet alleen omdat het een goed idee geeft van Multatuli's gestalte, maar door de rust, de beheerste nerveusheid beter gezegd, van gezicht en houding. In tegenstelling met het romantiese „Sjaalman-portret” (nr 4) geeft dit een beeld van zijn beminnelijkste kant.